

יאנוש קורצ'ק - הדרך האחרונה

האמן בוגוסלאו לוסקי במיצב לזכר השואה בלב ורשה

אשר היו תחת חסותו במסעם המחריד האחרון אל מחנה המוות בו נרצחו, הוא הלך איתם אל מותם מהווה סמל לטרגדיה הזאת. הוא מת יחד עם ילדיו בתא הגאזים בטרבלינקה ב-5 באוגוסט 1942.

מיצב זה נוצר כהומאז' לקורבנות חסרי הישע במלחמה זו. גלוריה ויקטיס".

כתב האמן בוגוסלאו לוסקי.

מתוך העדויות מהן הוא מרבה לצטט בעבודתו אביא רק מעט:

" כל האנשים הועמסו על קרונות שדלתותיהם ננעלו. אף אחד לא ידע מה יעלה בגורלם, הייתה דעה, אלוהים ישמור, שהם ישארו נעולים כדי למות מרעב. דעה אחרת אמרה שהם ישלחו לעבודת פרך בקרבת החזית המזרחית, בכל מקרה קווייתי שאלוהים ירחם עליהם.

ורשה, 22 במאי, 1942 "

" התבוננו בטרון כשבני משפחתנו נלקחו, הם הושיטו את זרועותיהם אלינו הם התחננו להיהרג מיד כדי שנוכל למות יחד, וכך ביתנו יהפוך לקברנו המשותף. הם הפרידו בינינו, נתנו לנו עוד כמה ימי חיים עוד מספר ימים של מוות מצער בתמורה לעבודת פרך "

המיצב מושך עוברים ושבים רבים המתקרבים ומתחילים לקרוא כדי להבין במה בעצם מדובר. המסר החרוף עובר לצופה ומשאיר את חותמו. בימים אלה של הכחשת השואה על ידי ארגונים שונים ושל ניסיונות שונים אחרים להמעיט באשמה, חשיבות המיצב גדולה מתמיד. אני מעריכה את הסובלנות הפולנית אשר אפשרה את ההקמה וההעמדה במקום כה מרכזי וטעון ויותר מכך מעריכה אני את האמן על העבודה החכמה והנוגעת אשר יצר ועל נחישותו ואומץ ליבו אשר בזכותם יצירה זו מוצגת בפומבי במקום חשוב זה ואינה נותנת לעובדות הקשות האלה להישכח, להיעלם מעתך השיח ההיסטורי.

ברחוב המרכזי המוביל אל העיר העתיקה, בכיכר הנושקת לכנסייה עתיקה העמיד האמן בוגוסלאו לוסקי מיצב לזכר השואה. מיקום המיצב מפתיע, לא היה לי מידע מוקדם על קיומו וגם לאחר המפגש המאוד טעון איתו, לא הצלחתי למצוא מידע עליו באינטרנט. את יצירותיו האחרות של האמן פגשתי, יצירות רגילות באיכות טובה על גבול המסחרי. שום ידע קיים אינו מכין את הצופה למיצב הנשכני החכם ומלא התעוזה אשר הוקם בלב העיר.

גדר עץ כהה ופסי רכבת משמשים לתיאור האירוע הפיזי, לציון המקום להתרחשות האיומה של השמדת יהודים צוענים וחולי נפש. דמויות אנושיות עשויות נייר, כנראה (התרשמות אישית בשטח ללא אפשרות בדיקה כמובן) מוצמדות לגדר העץ משני צדיה באופן המצטייר כמעט כאקראי ואולם במבט שני ניתן להבין שהושקעה עבודה רבה בהצבתן. חלקן צפוף כמעט ללא מרווח וכמה מהן נראות כדמויות בנפילתן. הגופות מונחות באלכסון המנוגד כל כך למראה הדמויות אשר מקיימות מגע פיזי כלשהו המורה על קירבה משפחתית. על פסי הרכבת מונחת דמות אנושית ולידה מפוזרים חלקים אשר לא ברור מה הם, חלקי גוויה אשר הרכבת דרסה וקרעה או חפצים אשר התפזרו במהומה.

החומר - הנייר חסר הצבע - משרת היטב את המסר שביקש האמן להעביר: הדמויות כולן נראות כרוחות רפאים אשר קיומן האנושי מוחשי אבל כבר לא ארצי. האמן השכיל לא לגלוש לתיאורים גרפיים של האימה, הותיר את ההבעה לשפת הגוף בלבד ולציטטות בהן הוא מרבה. ואלה הם דבריו:

"הדרך האחרונה

מספר מליוני גברים נשים וילדים נרצחו במלחמת העולם השנייה במחנות המוות אושוויץ - בירקנאו, סוביבור, בלצק, מיידנאק, טרבלינקה וחלמנו. הם ברובם היו ממוצא יהודי, והשמדתם הייתה אחת ממטרות הכיבוש הגרמני. גורל הילדים היה הטרגי ביותר, הם גוועו ברעב בגטו, נשלחו במשלוחי מוות למחנות המוות ונרצחו. גבורתו של יאנוש קורצ'ק אשר לא נטש את 200 או 300 היתומים

חנה ברק אנגל

na nadzwyczajne posiadanie, na którym przewodniczącym zasiał (Marek) Lichtenbaum, a wiceprzewodniczącymi (Abraham) Szokman i (Gustaw) Wirlikowski.

I talked to Christians asking them what was happening. They said it's one of those Jewish transports. Transfer of Jew, the so called "action", started already on Tuesday, June 2. Germans concentrated some 9 - 10 thousand Jews from the whole area at the town of Hrubieszow. "I don't feel any pity form them" - one Christian woman was telling me he knows that during the "action" some . And when one Christian man said that he knows that the Poles were hiding Jews in their homes another one stated: "I would be the first to kill anybody who was daring to hide a Jew"

All those people were loaded into boxcars and their doors were sealed. Nobody knew what happened to them. One possibility was, God forbid, that they would be locked in boxcars where they would be starved to death. Other theory was that they would be sent to perform slave labor close to the eastern front. In any case I wished God had mercy on them.

Warszawa, May 22 1942

them to kill a man than straw [...]

We are being taken to the cells holding the prisoners. The conditions are horrible. In many of those that can accommodate 15 - 20 people 90 to 100 are squeezed. The air is so poisoned that many prisoners die of asphyxiation. Passing one cell after another we witness horrific scenes. Emaciated, starved people with sunken lifeless eyes, living skeletons at the verge of dying, who ordered by the prison commandant to stand up are unable to rise! I shiver when I look at those living dead, gesticulating with their hands, demanding something from me. I cannot do anything to help them.

The hunger in the ghetto is terrible. Nothing can be bought. If, by chance, you find something, one kilogram of bread costs 50 zloty, and you pay 25 zloty for a kilogram of potatoes. A bundle of carrots is sold for 10 - 12 zloty, a head of cabbage 8 - 10. Because of hunger and suffering people go to the Umschlagplatz by themselves. The Judenrat hang posters saying that "volunteers" will be given 3 kg of bread and 1 kg of marmalade. There are some who think it better to die by the bullet than from starvation. So they go to meet the death.

Gone mad of pain we looked as our families were being taken away. They were stretching their arms toward us, they begged and cursed, asked to be killed right away so we would all die together and our home would be our common tomb. They separated us. They promised us a few more days of life, a few more days of dying agony for the price of cursed hard slave labor.

I do not know my fate. I do not know if I will be able to tell what's going to happen. Remember, my name is Nachum Grzywacz

Warszawa

Every now and then the gendarmerie and SS-men go out in the street. Then the real hunt begins. Even the certificates from german shops and businesses do not help. Everybody is taken and loaded on a cart. Death is a frequent occurrence. Is it more simple for them to kill a man than to lift a straw [...]

We are being taken to the cells holding the prisoners. The conditions are horrible. In many of those that can accommodate 15 - 20 people 90 to 100 are squeezed. The air is so poisoned that many prisoners die of asphyxiation. Passing one cell after another we witness horrific scenes. Emaciated, starved people with sunken lifeless eyes, living skeletons at the verge of dying, who ordered by the prison commandant to stand up are unable to rise! I shiver when I look at those living dead, gesticulating with their hands, demanding something from me. I cannot do anything to help them.

Janusz Korczak - The Last Road

the artist Boguslaw Lusky Installation in the Heart of Warsaw

On the main thoroughfare leading to the Old City, in a square bordered by an ancient church, artist Boguslaw Lusky chose to set up an art installation in memory of the Holocaust. The location is surprising, I had no prior knowledge of its existence, and even after a highly charged first encounter, I hardly found any online information about it whatsoever. I have seen other works by the artist, run-of-the-mill art of good quality, bordering on the commercial, yet nothing could prepare me, or any viewer, for the first glimpse of this brilliant and daring installation set up in the heart of the city.

A dark wooden fence and a set of railroad tracks serve as a physical setting, marking that horrific and methodical extermination of Jews, gypsies and the disabled. Human figures made of papier mâché are seemingly attached quite randomly to both sides of the wooden fence (this is my own personal impression, naturally, as I have no means of validating it), but on second glance one can see how much thought was given to this positioning. Some figures are huddled together, others are fallen, with bodies placed diagonally, in stark contrast with those figures who are so intent on keeping close physical contact, perhaps hinting at a familial closeness. There is a human figure on the railroad tracks, with scattered and unrecognizable items strewn about - are they body parts from a corpse that was torn apart by the train, or are they personal belongings scattered in all the confusion?

The raw material - that colorless paper - delivers the message the artist wanted to convey: the figures all look like ghosts, their human existence palpable yet no longer earthly. In his wisdom, the artist chose not to go into graphic details of the horror, instead expressing only body language, and resorting to those quotes he likes to use. In his own words:

"Janusz Korczak - The Last Road

several million men, women and children were murdered during the second world war in German death camps at Auschwitz-Birkenau, Sobibor, Betec, Majdanek, Treblinka and Chelmno. They were mostly of Jewish origin, and their extermination was one of the objectives of the German occupant. The fate of children was most tragic, dying of starvation in the Ghetto, transported to death camps and killed. The heroism of Janusz Korczak, who did not leave the 200-300 orphans, he was caring about, during their last, most horrifying trip to the death camp, going to death

together with them, symbolizes this tragedy. He died together with his children in a gas chamber in Treblinka on the 5th of August 1942.

This exhibition is homage to the defenseless victims of that War. Gloria Victis."

Out of the myriad testimonies he uses in his work, let me quote just a few:

"All those people were loaded into boxcars and their doors were sealed. Nobody knew what happened to them. One possibility was, god forbid, that they would be looked in boxcars where they would be starved to death. Other theory was that they would be sent to perform slave labor close to the eastern front. In any case I wished God had mercy on them.

Warszawa, May 22 1942. "

"Gone mad of pain we looked as our families were being taken away. They were stretching their arms toward us, they begged and cursed, asked to be killed right away so we would all die together and our home would be our common tomb. they separated us. They promised us a few more days of life, a few more days of dying agony for the price of cursed hard slave labor. "

The installation attracts many passers-by, tentatively approaching and reading in order to understand what it is all about. The sharp message is passed on to the viewer, leaving an indelible impression. In this day and age of Holocaust denial by various groups and other attempts to minimize guilt, the significance of such an installation is greater than ever. I appreciate the Polish tolerance that enabled the placement of a monument like this in such a central and charged location, and even more than that I admire the artist for the clever and touching artwork he created, and for his determination and courage to display such a monument in public - here of all places - so these heinous events will never be forgotten, will never be stricken from history books and discourse.

Hana Barak Engel

